

Útmutató az afganisztáni háborús napló olvasásához

Tóth Zsolt

2010. július 25-én a WikiLeaks-től, a nagyközönség elől elzárt információk felkutatásában és kiszivároztatásában élen járó, underground hacker- és információs hálózattól volt hangos a világsajtó. A WikiLeaks ugyanis közzétette az Afgán háborús napló (Afghan War Diary) elnevezésű, 92 ezer titkos háborús jelentést tartalmazó gyűjteményének nagy részét. Mivel a dokumentumokban található információtömeg a magyar média és közvélemény érdeklődését csak csekély mértékben keltette fel, úgy véljük, hogy a naplók néhány érdekes tulajdonságára érdemes felhívni az olvasók figyelmét.

A feljegyzéseket katonák és titkosszolgálati tisztek állították össze a frontvonalról többnyire rádióan kapott hírek alapján. A feljegyzések többsége az amerikai hadsereg részvételével 2004 és 2009 között lezajlott katonai akciókat írja le, de titkosszolgálati adatgyűjtések eredményéről, politikusokkal folytatott megbeszélésekről is szó esik bennük. Jelenleg mintegy 75 ezer feljegyzés olvasható angolul a világhálón, vagy 15 ezer dokumentum közzétételét az informátorok védelme érdekében későbbre halasztották. A biztonsági helyzet esetleges változásával azonban ezeket a dokumentumokat is közzéteszik.

A megdöbbentően részletes dokumentumgyűjteményben azonban nem szerepel – s természetesen nem is szerepelhet – az afganisztáni konfliktus valamennyi katonai akciója. Bár az amerikai hadsereg tevékenységéről elég részletes képet nyújt, csak esetenként terjed ki az amerikai Különleges Erők tevékenységére, s csak kevés adatot tartalmaz a Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő (ISAF) és az európai hadseregek titkos akcióiról. Ennek ellenére a dokumentumgyűjtemény a sajtóhírekből kirajzolódó alacsony intenzitású katonai konfliktushoz képest sokkal súlyosabb háború képét tárja elénk.

A háborús jelentések szerkezete

A WikiLeaks a „hivatalos” közzététel előtt, 2010. július 10-én elküldte a dokumentumokat a *The Guardian*, a *The New York Times* és a *Der Spiegel* szerkesztőségének. A világszerte ismert napilapok mohón csaptak le az izgalmas gyűjteményre. Az eredeti formájukban nehezen értelmezhető feljegyzések egy részét megfejtették, és a nagyközönség számára is emészthetővé tették. Mindhárom újság online kiadásában önálló tematikus portálon, illetve fejezetben olvashatunk megdöbbentő részleteket a háború eddig elhallgatott

eseményeiről, térképvázlatokon és animációkon követhetjük az harcok menetét.

A háborús eseményeket legrészletesebben és legsokoldalúbban a *The Guardian* dolgozta fel. A lap folyamatosan közöl cikkeket az egyes feljegyzések száraz leírásaiból felsejlő tragédiákról, a témával szenvedélyesen foglalkozó újságírók és szakértők blogbejegyzésekben számolnak be a feldolgozás izgalmáról és nehézségeiről. A számos interaktív ábrából az áldozatok megoszlásának és az összecsapások számának időbeli és térbeli alakulása is jól kirajzolódik.

A kérdésben járatos újságírók egyértelműen állítják, hogy az afganisztáni háború áldozatainak száma és a fegyveres konfliktus intenzitása 2004 óta folyamatosan nő, s bár a fegyveres összecsapások többsége egy jól körülhatárolható sávban zajlik, lényegében az egész ország hadműveleti területté vált. Az egyes jelentések kínos és tragikus események soráról tanúszkodnak, amelyek alapján kijelenthető, hogy az afgán hadsereg felkészületlen és megbízhatatlan, az amerikai katonai akciók gyakran szükségtelen civil áldozatokkal járnak, a tálibok ereje pedig folyamatosan nő. Úgy tűnik, hogy a NATO-csapatok segítsége nélkül az afgán kormány rövid idő alatt megbukna, s az ország újra a tálibok irányítása alá kerülne. (Egyes sajtóértesülések szerint az afgán kormány az ország területének jelenleg is csak mintegy 7 százalékát ellenőrzi.)

A sajtómunkások kiváló példát adtak a napló lehetséges feldolgozási módszereire, s felbecsülhetetlen értékű szolgálatot tettek az amerikai katonai rövidítések megfejtésével. (Ezt a munkát már részben a WikiLeaks aktivistái is elvégezték.)

A WikiLeaks tematikus oldalán jelenleg számos szempont szerint szűrhetjük az egyes feljegyzéseket:

§ *Az akció típusa szerint:* légitámadás, lázadás letörése, bűncselekmény, letartóztatás, ellenséges akció, robbantás, szövetséges akció, „baráti tűz”, nem katonai esemény, kémkedés, ismeretlen és egyéb akció. Az ellenséges támadások és robbantások együttes száma mintegy ötvenezer (!), tehát több mint az összes többi akcióé.

§ *Kategória szerint:* A fenténél sokkal részletesebb csoportosítást takar, mintegy száz kategóriát sorol fel a gyermekrablástól a mesterlövész-akcióig.

§ *Régió szerint:* a négy égtáj szerint kialakított vidéki régiók, valamint a főváros, Kabul szerint csoportosítva kereshetünk. Néhány akció pontos helyét nem sikerült kideríteni. Az akciók döntő többsége a keleti és a déli régióban zajlott.

§ *Az akció végrehajtója szerint:* NATO, ellenség, baráti erők, semleges erők, ismeretlen támadók. Talán érdemes megemlíteni, hogy 1 343 NATO-akcióra 50 885 ellenséges (azaz döntően tálib) támadás jut, s az ellenséges támadások száma évről évre nő.

§ *Dátum szerint:* Havi csoportosításban kereshetünk az egyes feljegyzések között. Míg 2004-ben az egyes hónapokra 89-232 esemény jutott, 2009-ben a legeseménytelenebb hónapban 1 164, a legsűrűbben 3 645 akció zajlott.

§ *Az esemény súlyossága szerint (serenity):* Az oldal készítői az áldozatok száma szerint az események egyik felét a súlyos, a másik felét a kevésbé súlyos kategóriába sorolták. A halálesetek és a sérülések többsége olyan akciókhoz köthető, amelyekről a világsajtó korábban sohasem számolt be.

Miután a megfelelő szempont szerint kiválasztottunk egy feljegyzést, az akció helyszíne a hozzárendelt földrajzi koordináták alapján térben is megjelenik a GoogleEarth alkalmazás segítségével.

Ha az egyes feljegyzésekben leírt események pontos lefolyására vagyunk kíváncsiak, akkor komoly kihívás előtt állunk. Igaz ugyan, hogy a legfontosabb szempontok szerint a három említett lap és a WikiLeaks a feljegyzéseket feldolgozta, azonban az egyes feljegyzések részleteit, a felsejülő emberi tragédiákat, katonai érdekességeket és baklövéseket eddig csak néhány száz esetben tárták fel részletesen, döntően a botrányos esetekre koncentrálva. (Amerikai különleges alakulatok által lemészárolt gyerekek, baráti tűzben meghalt amerikai katonák, összecsapások az afgán rendőrség és az afgán hadsereg között stb.)

A feljegyzésekben leírt eseménytörténet értelmezéséhez ismernünk kell a naplók szerkezeti jellemzőit, a katonai kódok jelentését – szinte katonai szakértővé kell magunkat kiképezni. Ráadásul az évek során a jelentésekre vonatkozó szerkezeti és tartalmi standardok többször megváltoztak. Szerencsére mind a jelentések szerkezetének alapvető jellemzői, mind a katonai kódok jelentései elérhetőek az említett napilapok és a WikiLeaks oldalain.

A táblázatos formát követő feljegyzésekben a korábban említett csoportosítás szempontjai szerint szerepelnek az adatok, a változások miatt esetenként kisebb eltérésekkel. Ezenkívül – többek között – megjelölik az egyes felek áldozatainak és sebesültjeinek számát, feltüntetik, hogy az akció része volt-e valamilyen nagyobb hadműveletnek, s az pontosan hol (milyen szélességi és hosszúsági fokon) történt. Színekkel jelölik, hogy kik harcoltak egymással. (Az ellenség színe a vörös, a szövetséges csapatok színe a kék: mint említettük, néha kék támad kékre.) A legérdekesebbek azonban a katonai akciók összefüggései, amelyek megfejtése nem könnyű feladat.

A nehézségek bemutatására taláломra kiválasztottam egy, a jelentéktelenebbek közé tartozó – de így is 67 ellenséges harcos halálával járó – katonai akcióról szóló feljegyzést. A rövidítések jelentését és magyar fordítását a szöveg után közlöm. Szerencsére a WikiLeaks oldalain az egérmutatót az egyes rövidítések fölé helyezve megjelenik az angol jelentés. Ezután már csak az amerikai katonai szakkifejezéseket kell megfejtetni.

Az amerikai példaszöveg:

„(...) CJSOTF reported receiving SAF IVO Sperwan Ghar. Unit reports being ambushed by an unknown size of enemy. Unit has established a blocking position and engaged the enemy. CAS was diverted to support TIC. Enemy has been engaged by multiple CAS and support aircraft throughout the day and 67xEKIA. 1x USSF WIA from shrapnel, wounded does not require MEDEVAC. (...)”

§ CJSOTF: Combined Joint Special Operations Task Force – Többnemzetű Összhaderőnemi Különleges Hadviselési Alkalmi Harci Kötelék^[1]

§ SAF: Small Arms Fire – kézfegyvertűz

§ IVO: in the Vicinity Of – szomszédságában

§ CAS – Close Air Support – közvetlen légi támogatás

§ TIC: Troops in Contact – harcban álló csapatok

- § EKIA: Enemy Killed in Action – az akcióban megölt ellenség
- § USSF: US Special Forces – az amerikai hadsereg Különleges Erői
- § WIA: Wounded in Action – az akcióban megsebesült
- § MEDEVAC: Medical Evacuation – a sebesültek evakuálása
- § ISAF: Internal Security Assistance Force – Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő

A szöveg magyarul:

„(...) A Többnemzetű Összhaderőnemi Különleges Hadviselési Alkalmi Harci Kötelék egységei jelentették, hogy kézfegyvertűzbe kerültek Spervan-Gar szomszédságában. A jelentés szerint az egységre ismeretlen számú ellenséges katona támadt. Az egység védekező pozíciót vett fel, s szembeszállt az ellenséggel. A harcban álló csapatokhoz közvetlen légi támogatást irányítottak. A nap folyamán a légierő az ellenséget közvetlen légi támogatás keretében számos alkalommal támadta, s összesen 67 ellenséges katonát megölt. A Különleges Erők egyik katonája megsérült egy gránátzilánktól, azonban a sebesült kimentésére nem volt szükség. (...)”

A fenti összegzés egy a sok közül, s talán nem is a legborzalmasabb. A néhány év alatt tízezerszám írt feljegyzések azonban még hosszú ideig kimeríthetetlen forrást jelenthetnek az afganisztáni háború elemzőinek. Az újabb dokumentumok várható közzététele további feladatokat ad a kutatóknak. Úgy véljük, hogy Magyarországon is érdemes részletesebben foglalkozni a témával, hiszen globális jelentőségű eseményről van szó, ráadásul katonáink harcolnak Afganisztánban, s nemrég két újabb magyar honvéd vált tálib támadás áldozatává.

Jó munkát kívánunk a kutatáshoz!

Hasznos linkek

A háborús napló:

<http://wardiary.wikileaks.org>

A háborús napló rövid története és a napló letölthető állományai:

http://wikileaks.org/wiki/Afghan_War_Diary,_2004-2010

Az amerikai katonai szakkifejezések részletes, bár részleges gyűjteménye: http://wikileaks.org/wiki/Dictionary_of_Military_and_Associated_Terms

A *The Guardian* tematikus oldalai:

<http://www.guardian.co.uk/world/the-war-logs>

Videó a napló olvasásához:

<http://www.guardian.co.uk/world/datablog/video/2010/jul/25/afghanistan-war-logs-video-tutorial>

A *Der Spiegel* tematikus oldalai:

<http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,708314,00.html>

A *The New York Times* tematikus oldalai:

<http://www.nytimes.com/interactive/world/war-logs.html>

[1] A bikkfanyelven írt magyar jelentések a magyar katonai szakszókincs részei, ezért a tulajdonneveknél nem tértem el tőlük.